

U protekloj godini Europska unija je prvi put izgubila jednu članicu, kaotična reakcija na početku koronakrize teško ju je uzdrmala, ali je ta kriza kasnije dovela do ranije nezamislivog proboja, zajedničkog zaduživanja kako bi se potaknuo oporavak teško pogođenog gospodarstva.

Kao odgovor na teške posljedice koje je koronakriza izazvala za gospodarstvo i društvo u cjelini, zemlje članice EU-a dogovorile su dosad najveći financijski paket koji se sastoji od redovitog sedmogodišnjeg proračuna za razdoblje od 2021. do 2027. od 1074 milijarde eura i jednokratnog instrumenta za oporavak od 750 milijardi eura.

Ideja zajedničkog zaduživanja kako bi se pomoglo najugroženijim članicama nije nova i spominjala se i u vrijeme velike dužničke krize u eurozoni, ali to tada za ključne članice nije dolazilo u obzir.

Stoga je kao prilično iznenađenje odjeknula objava zajedničkog prijedloga njemačke kancelarke Angele Merkel i francuskog predsjednika Emmanuela Macrona o uspostavi programa oporavka teškog 500 milijardi eura koje bi se namaknule zajedničkim zaduživanjem i proslijedile državama članicama kao bespovratna pomoć.

"Prolazimo kroz najveću krizu u našoj povijesti. Zbog neobične prirode ove krize biramo neobični put", izjavila je 18. svibnja Merkel nakon razgovora s Macronom.

Odmah su se pojavile sumnje kako će reagirati tzv. štedljive države, "fiskalni jastrebovi" - Nizozemska, Austrija, Švedska i Finska, koje ranije zajedno s Njemačkom nisu htjele ni čuti za takva rješenja, a sada su izgubile glavnu saveznicu.

Povijesni iskorak

EK desetak dana kasnije izlazi s prijedlogom o uspostavi instrumenta za oporavak od 750 milijardi eura, od kojih bi se 500 milijardi dodijelilo članicama kao bespovratna pomoć, a 250 milijardi kao povoljni zajmovi. Taj instrument nazvan "EU sljedeće generacije" zajedno s Višegodišnjim financijskim okvirom (VFO) čini neodvojivi paket, ukupno težak 1824 milijarde eura.

Iako je službeni stav da je taj instrument jednokratni potez iznuđen velikom krizom zbog pandemije, jednom kad se uspostavi presedan teško se vratiti natrag. Stoga je ovo veliki iskorak koji se može pokazati povijesnim za daljnje jačanje europskih integracija.

Nakon objave prijedloga Komisije posao ni izbliza nije bio gotov jer se u tim pitanjima uvijek traži konsenzus svih članica, što nikad nije lagan posao. To se i pokazalo na samitu koji je počeo u petak, 17. srpnja i trajao gotovo pet dana.

Tijekom jednog od najduljih samita u povijesti EU-a, tzv. štedljive zemlje koje su se u početku protivile da se bilo koji iznos dodjeljuje kao bespovratna pomoć, uspjele su ipak smanjiti dio bespovratnih sredstava. Ostao je ukupni iznos od 750 milijardi, ali umjesto 500 milijardi bespovratne pomoći dogovoreno je 390 milijardi, a povećan je dio za zajmove s 250 milijardi na 360.

Taj dogovor uvelike je popravio sliku Europske unije nakon posrtaja na početku pandemije, kad su zemlje članice u panici sebično reagirale pa su neke od njih zabranile izvoz zaštitne opreme u druge članice.

Neugodan podsjetnik na to razdoblje su jezive slike iz Bergama u ožujku kada su vojni kamioni puni lijesova pod okriljem noći krenuli na put u druge talijanske regije kako bi odvezli žrtve koronavirusa jer grad više nije imao kamo s mrtvima. U Italiji je to doživljeno kao izdaja, što nisu propustili iskoristiti Rusija i Kina koje su tada među Talijanima bolje kotirale nego njihovi europski saveznici.

Vladavina prava

Na samitu se lomila koplja i oko prijedloga da se prvi put u povijesti dodjela sredstava iz europskog proračuna uvjetuje poštivanjem vladavine prava na čemu je insistirala većina zemalja.

Mađarska i Poljska, koje se već dulje vrijeme optužuje za sustavno podrivanje demokratskih vrijednosti i vladavine prava, oštro su se protivile. Na kraju je postignut razvodnjeni kompromis s nedovoljnom jasnim formulacijama koje je svaka od suprotstavljenih strana tumačila kao pobjedu.

Ni tada nije dovršen posao jer je preostalo pretočiti politički dogovor u zakonodavni okvir kako bi se cijeli financijski paket mogao početi provoditi od 1. siječnja 2021.

Najvećom poteškoćom pokazao se mehanizam uvjetovanja vladavinom prava. Mađarski i poljski veto uklonjen je na zadnjem samitu u prosincu usvajanjem interpretativne izjave o mehanizmu uvjetovanja u kojoj se kaže da se ta uredba neće primjenjivati dok se o njezinoj legalnosti ne očituje Sud EU-a.

Hrvatsko predsjedanje

Krajem siječnja EU je napustila Velika Britanija, ali se u praksi se ništa nije promijenilo jer je sporazumom o razdruživanju dogovoreno prijelazno razdoblje do kraja godine. Britanija je tako ostala dijelom zajedničkog tržišta i carinske unije i funkcionirala je kao i svaka druga članica samo bez prava glasa.

Pravi razlaz slijedi 1. siječnja 2021., a dvije strane su u zadnji čas uspjele dogovoriti sporazum o budućim odnosima koji definira međusobnu trgovinu i druge odnose.

Na samom početku godine rotirajuće predsjedništvo Vijećem EU-a prvi put je preuzela Hrvatska, najmlađa članica Unije. Prva dva mjeseca protekla su kako je i bilo zamišljeno, a onda je pandemija pokvarila sve planove.

Više nije bilo moguće organizirati fizičke sastanke Vijeća ni u Bruxellesu, ni u Luxembourg, a neformalni sastanci koji su bili predviđeni u Hrvatskoj također su morali biti otkazani.

U Hrvatskoj je bio planiran ukupno 161 događaj, od čega dvije trećine u Zagrebu. Do 13. ožujka

u Hrvatskoj je u sklopu predsjedanja Vijećem EU održano sedam događanja na visokoj razini, dva sklopu parlamentarne dimenzije predsjedanja te 21 događanje na radnoj i stručnoj razini.

Hrvatsko predsjedništvo našlo se u situaciji kakve nije bilo u povijesti EU. Trebalo je organizirati koliko toliko normalan rad Vijeća, ključne institucije bez koje se ne mogu donositi odluke i zakoni koje je trebalo usvajati hitno kako bi se EU mogla suočiti s izazovima koje je sa sobom donijela pandemija.

Glavninu posla u pripremanju odluka imao je Odbor stalnih predstavnika (Coreper), koji čine veleposlanici zemalja članica, jedino tijelo koje se cijelo vrijeme fizički sastajalo. Svi ostali sastanci održavani su video-vezom pa je hrvatsko predsjedanje postalo prvo virtualno.

I u takvim okolnostima uspjelo se dogovoriti niz mjera i odluka za ublažavanje posljedica koronakrize.

Umjesto predviđenog sastanka na vrhu EU-zapadni Balkan u Zagrebu, što je trebao biti najveći skup tijekom predsjedanja, održan je video-samit, na kojem je usvojena Zagrebačka deklaracija u kojoj je još jednom potvrđena europska perspektiva zemalja iz jugoistočnog hrvatskog susjedstva.

Prije toga, u ožujku je postignut politički dogovor o zelenom svjetlu za otvaranje pregovora sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom. To je bio jedini uspjeh u politici proširenja ove godine jer u drugoj polovici godine zemlje članice nisu uspjele dogovoriti pregovaračke okvire za te zemlje što je preduvjet za formalno otvaranje pregovora.

Njemačko predsjedanje

U drugoj polovici godine predsjedništvo je preuzela Njemačka koje je također najvećim dijelom bilo virtualno. Najveći dio posla Nijemci su imali oko dogovaranja zakonodavnog dijela velikog financijskog paketa, što je uspješno učinjeno nakon uklanjanja veta Mađarske i Poljske.

Ove je godine prvi put Unija ostala bez zaključaka o proširenu koje svake godine u prosincu usvaja Vijeće za opće poslove. Bugarska je blokirala usvajanje pregovaračkog okvira za Sjevernu Makedoniju, ali je također i danima blokirala zaključke o proširenju tražeći da se u tekst ubaci njezini pogledi po pitanju odnosa s njezinim zapadnim susjedom.

Nakon što je u nacrtu zaključaka dobila formulaciju koju je tražila Sofija, cijeli tekst su, pak, blokirale Češka i Slovačka, koje su se usprotivile da se u zaključcima spominje "pogrešno tumačenje povijesti".

U 2021. Vijećem EU-a predsjedavat će Portugal i Slovenija.

Najpreča zadaća pred EU-om je suzbiti pandemiju i vratiti se normalnom životu i aktivnostima, što je preduvjet za izlazak iz recesije. Ključnu pomoć u tome imat će cjepiva. Prvo je već odobreno, a uskoro bi trebala uslijediti odobrenja za još nekoliko. Na državama članicama je da organiziraju cijepljenje kako bi se dovoljan postotak stanovništva imunizirao i time zaustavila pandemija.

Najvažniji posao pred članicama Unije u prvoj polovici 2021. priprema je nacionalnih planova za oporavak i otpornost na temelju kojih će moći povlačiti sredstva iz instrumenta za oporavak.

Zemlje članice moraju najkasnije u travnju dostaviti Komisiji nacрте svojih nacionalnih planova, koji se potom odobravaju na Vijeću EU-a. Prve isplate sredstava za oporavak očekuju se sredinom sljedeće godine.

Novac za Hrvatsku

Hrvatskoj će u idućih 10 godina biti na raspolaganju 24,3 milijarde eura kada se zbroje sredstva iz novog sedmogodišnjeg proračuna EU-a i instrumenta za oporavak EU sljedeće generacije (NGEU).

Samo iz NGEU-a Hrvatska ima 10,6 milijardi eura. Najveći dio tih sredstava ići će kroz novi fond Mehanizam za oporavak i otpornost iz kojeg će imati 5,94 milijarde bespovratno i 3,61 milijardi zajmova. To se mora iskoristiti do srpnja 2026. Najmanje 37 posto sredstava dostupnih kroz taj mehanizam mora ići za zelene projekte, a najmanje 20 posto za digitalnu transformaciju.

Za ruralni razvoj Hrvatska je dobila dodatnih 182 milijuna eura iz NGEU-a, koje treba iskoristiti do kraja 2023.

Dodatna sredstava od 735 milijuna eura za kohezijsku politiku također mora iskoristiti do kraja 2023. U Fondu za pravednu tranziciju ima na raspolaganju 97 milijuna eura, koje mora iskoristiti do srpnja 2026.

Ostala sredstva iz VFO-a za razdoblje 2021. do 2027. godine moći će koristiti do kraja ovoga desetljeća jer se ugovoreni projekti u zadnjoj godini sedmogodišnjeg razdoblja mogu financirati u tri sljedeće godine.

Klima, migracije i azil

EU sljedeće godine čekaju i teški pregovori o zaštiti klime. Na zadnjem samitu čelnici EU-a dogovorili da se do 2030. godine smanji emisija stakleničkih plinova za 55 posto u odnosu na 1990. Međutim, EP traži da se to podigne na 60 posto, što će teško proći jer je i ovih 55 posto jedva dobilo pristanak zemalja koje su uvelike ovisne o fosilnim gorivima.

Još teži pregovori očekuju se oko pitanja migracije i azila, koje zadaje ozbiljne glavobolje još od 2015. godine kada je veliki migrantski val krenuo prema Europi. Zemlje na vanjskim granicama traže od ostalih članica da im solidarno pomognu i rasterete ih primanjem izbjeglica koje imaju pravo na azil, ali dio zemalja ne želi ni čuti za obveznu solidarnost koja bi im propisala kvote za prihvāt.

Nakon što prijedlog paketa o migracijama i azila koji je predložila prethodna Komisija nije uspio dobiti potporu članica, Komisija je 20. rujna podnijela novi. Napretka u pregovorima još nema, ali je rasprava o tome pitanju znatno manje napeta jer je danas situacija neusporediva s onom iz 2015. Tada je bilo dva milijuna nezakonitih ulazaka u EU, od čega je 90 posto izbjeglica koje imaju pravo na međunarodnu zaštitu. Prošle je godine zabilježeno 140 tisuća nezakonitih

EU u 2020: Odlazak Britanije i dolazak pandemije

Kategorija: SVIJETAžurirano: Nedjelja, 27 Prosinac 2020 08:46

Objavljeno: Nedjelja, 27 Prosinac 2020 08:46

ulazaka, od kojih je samo jedna trećina izbjeglice, a dvije trećine su ekonomski migranti koji nemaju pravo na azil.

Još jedna žrtva covida je Konferencija o budućnosti Europe, čije je simbolično otvaranje bilo planirano za Dan Europe, 9. svibnja. Predstojeće portugalsko predsjedništvo najavljuje namjeru da se Konferencija otvori u prvoj polovici sljedeće godine.

Konferencija, koja bi trebala trajati dvije godine, pokušaj je da se svim građanima iz svih dijelova društva i nevladinom sektoru na svim razinama da prilika da u dijalogu iznesu svoje viđenje kako bi trebala izgledati Europska unija u budućnosti. Konferencija bi trebala rezultirati zaključcima koji bi potom institucije EU-a i države članice trebale provesti.

(Slavko Vukadin, Hina)

